

انتشارات، شماره ۶۰۶

برون فکنی اندیشه در مهارت خواندن در زبان دوم

تألیف:

دکتر بهزاد قنسولی

استاد دانشگاه فردوسی مشهد

سرشناسه: قسولی، بهزاد، ۱۳۴۷ -
 عنوان و نام پدیدآور: برون فکنی اندیشه در مهارت خواندن در زبان دوم / تألیف بهزاد قسولی.
 مشخصات نشر: مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد، ۱۳۹۲.
 مشخصات ظاهری: ۲۴۴ ص.
 فروست: (دانشگاه فردوسی مشهد، شماره ۶۰۶).
 شابک: (ISBN: 978-964-386-280-0)
 وضعیت فهرست نویسی: فیا.
 موضوع: زبان دوم -- فراگیری.
 موضوع: زبان دوم -- فراگیری -- نمونه پژوهی.
 موضوع: زبان دوم -- فراگیری -- جنبه‌های روان‌شناسی.
 موضوع: زبان دوم -- روان‌شناسی.
 شناسه فزوده: دانشگاه فردوسی مشهد.
 رده‌بندی دهگانه: P ۱۱۸ / ۲ / ۹ ب ۲ ۱۳۹۲
 رده‌بندی دیویی: ۴۱۸
 شماره کتابخانه ملی: ۳۱۶۰۵۷۱

انتشارات، شماره ۶۰۶

برون فکنی اندیشه در مهارت خواندن در زبان دوم

تألیف

دکتر بهزاد قسولی

ویراستار علمی

دکتر ضرغام قبانچی

وزیری، ۲۴۴ صفحه، ۱۰۰۰ نسخه، چاپ اول، تابستان ۱۳۹۲

امور قتی و چاپ: مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد

بها: ۶۰۰۰۰ ریال

ISBN: 978-964-386-280-0

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۳۸۶-۲۸۰-۰۰

فهرست مطالب

۷	نشانه‌های اختصاری
۹	پیش‌گفتار
۱۳	فصل اول: مقدمه
۱۷	فصل دوم: مروری بر تحقیقات پیشین
۳۳	فصل سوم: روش‌های کیفی در پژوهش‌های خواندن در زبان دوم
۴۱	فصل چهارم: مبانی نظری برون‌فکنی اندیشه
۵۷	فصل پنجم: مبانی نظری خواندن در زبان دوم
۷۷	فصل ششم: ملاحظات روش‌شناختی برون‌فکنی اندیشه
۱۰۵	فصل هفتم: نمونه‌ی واکاوی داده‌های برون‌فکنی اندیشه: گزارش پژوهش اول
۱۳۵	فصل هشتم: بررسی مرحله‌ای خواندن: گزارش پژوهش دوم
۱۶۹	فصل نهم: کاربرد برون‌فکنی اندیشه در آزمون‌سازی
۱۸۳	فصل دهم: استفاده از برون‌فکنی اندیشه در آموزش خواندن و درک مطلب زبان خارجی
۱۹۷	فصل یازدهم: راه در پیش رو
۲۰۱	منابع
۲۱۵	فهرست اشخاص
۲۲۱	فهرست موضوعی

نشانه‌های اختصاری

rpwm (Reprocessing to get word meaning)
rwm (Repeating to get word meaning)
rpg (Reprocessing to get the gist)
s (skipping)
cs (controlled skipping)
sdq (self-directed question)
ga (grammatical analysis)
dic (using dictionary)
ubk (using background knowledge)
if (inferencing)
sts (Skipping trivial sections)
wfw (Word for word translation)
w (Watchers)
prtd (Predictive recognition of text development)
sds (Skipping difficult sections)
p (Paraphrasing)
pwd (Paraphrase with deletion)
pisl (Problem identification at sentence level)
ppwl (Problem identification at word level)
rls (Reprocessing long structures)
ra (Reading aloud)
h (Highlighting for reprocessing)
icc (Identification of comparison/ contrast)
mic (Main idea construction)
r (Relating)
les (L1-equivalent search)
dec (decoding)
rdq (Researcher-directed questions)
wips (Word identification based on phonological similarity)
id (Integrated decoding)
rpa (reprocessing to assemble)

پیش‌گفتار

بسیاری از ما با مهارت خواندن آشنا هستیم و تماس روزانه ما با آن موجب شده به آن خوب بگیریم؛ به عبارت دیگر خواندن، انعکاس بخش بزرگی از مجموع مهارت‌های زبانی ما است. دانشجویان و اندیشمندان، روشنفکران و فیلسوفان در هنگام کسب دانش و استفاده از مهارت خواندن همه از آن بهره می‌برند. در کسب دانش، هیچ مهارتی به اندازه مهارت خواندن نمی‌تواند حائز اهمیت باشد. بنابراین، این مهارت حداقل دو عملکرد بسیار مهم دارد که همان کسب دانش و علم است. خواندن در زبان اول عمدتاً به منظور کسب دانش صورت می‌گیرد. افراد پس از تحصیل علم در جامعه خود و رسیدن به مرحله خودکاری (یادگیری در سطحی که دیگر نیازی به تفکر و درنگ نباشد) در مهارت خواندن می‌توانند از آن در جهت کسب علم استفاده کنند. اما طلب علم در بسیاری از جوامع غیرانگلیسی زبان دشوار است زیرا بخش عمده‌ای از یافته‌های علمی به زبان انگلیسی منتشر می‌شود.

در فراگیری زبان دوم، خواندن درجه‌ای به سوی علم است. ما زبان دوم/خارجی را برای ایجاد ارتباط زبانی با دیگران یاد می‌گیریم. بسیاری از افراد مهارت مکالمه و گفتگو را کافی می‌دانند اما به زعم نگارنده افراد بسیار کمی معتقدند کسب دانش به صورت بیانی محقق می‌شود. در اینجا نقش منحصر به فرد مهارت خواندن در انتقال و کسب دانش نمایان می‌شود و دقیقاً در همین جا به عمده‌ترین مشکل برمی‌خوریم. با وجود اینکه تحقیقات انجام شده در زمینه خواندن بیش از سایر مهارت‌های زبانی است و این مهارت در طبقه‌بندی سنتی مهارت‌های زبانی منحصر به فرد تصور می‌شود، اما هنوز به اندازه کافی به آن پرداخته نشده است. در برنامه مدارس به این مهارت بیش از هر مهارت دیگری توجه می‌شود اما نتیجه حاصله توفات را برآورده نمی‌کند. به تصور نگارنده، این عدم تطابق توقعات و نتایج حاصله ناشی از توجه بیش از حد به محصول (یا محصول‌گرایی) است و رویکرد تک‌بعدی در آموزش خواندن با وجود تأثیرگذاری متغیرهای بسیار در این مهارت می‌تواند مضر باشد. جهت یافتن قطعی روش‌های تدریس مهارت خواندن و بهترین و مؤثرترین راه یادگیری دانش آموزان، بر خلاف انتظار نیازمند پژوهش‌های بیشتری هستیم. ما باید مسئولیت را به عهده گرفته و در برابر دانش آموزان خود پاسخ‌گو باشیم. دانش آموزان جهت کسب دانش نیاز به سطح خاصی از مهارت خواندن دارند که به آنها کمک کند به اهداف خود برسند. پاسخ این پرسش دشوار در توجه بیشتر به فرآیند نهفته است.

در چند دهه اخیر شاهد تحولات زیادی در نظریه‌های خواندن بوده‌ایم و توجه به فرآیند به جای

محصول از جمله تحولات بسیار مهم در این زمینه محسوب می‌شود. بدون شک اگر بخواهیم فرآیند را در روش تدریس و رفتار یادگیری خود بگنجانیم، نیاز به تحقیق داریم. از اوایل دهه ۱۹۸۰ که اریکسون و سایمون (۱۹۸۴) مقاله پیشگامانه خود را در زمینه درون‌گرایی در مطالعات روانشناختی منتشر کردند، توجه روزافزونی به استفاده از این تکنیک شده است. در نتیجه، محققان مهارت خواندن پی برده‌اند که جهت پرداختن به فرآیندهای شناختی مطرح در رفتار خواندن باید از روشی فرآیند-بنیاد استفاده کنند. از میان تکنیک‌های مختلف تشخیص فرآیند مانند تحلیل خطاهای بلند خوانی متن، روش برون‌فکنی اندیشه، کاربرد زیادی در تحقیقات داشته است زیرا این روش فرآیندهای شناختی موجود در رفتار خواندن را بسیار غنی‌تر از سایر تکنیک‌های شناخت فرآیند آشکار می‌سازد. بدون شک، مطالعات موردی اخیر در زمینه مهارت خواندن که نقش مهمی در شفاف‌سازی بیشتر این مهارت داشته است از تکنیک فوق بهره زیادی برده است.

با وجود کاربرد زیاد داده‌های گزارش کلامی به عنوان ابزار آشکار سازی فرآیند، اغلب تحقیقاتی که از این تکنیک استفاده کرده‌اند با چالش‌های روشی زیادی مواجه بوده‌اند. این بدان معنا نیست که از تکنیک برون‌فکنی اندیشه به نادرستی استفاده شده است، بلکه نبود کتابی نسبتاً جامع در زمینه گزارش کلامی در مبحث مهارت خواندن باعث شده از تکنیک مذکور به صورت ناقص استفاده شود و به همین دلیل جای شگفتی نیست که هیچ یک از این تحقیقات چارچوبی جامع برای تحلیل داده‌ها ارائه نمی‌کنند. *داده‌های گزارش کلامی اریکسون و سایمون (۱۹۹۳)* عمدتاً در زمینه تحقیقات منطق و ریاضیات کاربرد دارد. بنابراین مثال‌های موجود در این اثر نیز مربوط به رشته‌های مذکور است.

داده‌های گزارش کلامی به عنوان تکنیکی جهت جمع‌آوری اطلاعات، کاربرد روزافزونی در رشته‌های مختلفی چون: ورزش، شطرنج، موسیقی، منطق، ریاضیات، بازاریابی و همچنین زبان‌شناسی کاربردی داشته است. در رشته زبان‌شناسی کاربردی، تحقیقات خواندن زبان دوم بهره بسیاری از روش داده‌های کلامی برده است. این کتاب سه هدف اصلی دارد: تشریح، ارائه مثال و کاربرد. این کتاب چارچوبی جهت تشریح این روش برای زبان‌شناسان کاربردی ارائه کرده و نمونه‌هایی از کاربرد داده‌های گزارش کلامی به‌ویژه برون‌فکنی اندیشه در تحقیقات خواندن زبان دوم ارائه می‌کند. همچنین نحوه استفاده از این روش را در آزمون‌سازی و آموزش مهارت خواندن زبان دوم/خارجی نیز واکاوی می‌کند.

این کتاب برای هر دو دسته خوانندگان متخصص و غیرمتخصص نگارش یافته است. بسیاری از دانشجویان تحصیلات تکمیلی که به مطالعه فرآیندهای برخط به‌خصوص از طریق روش گزارش کلامی می‌پردازند به درک نسبتاً کاملی از این روش مانند: اصول روشی، نحوه استنباط راهبردهای خوانندگان و نحوه استفاده از داده‌های گزارش کلامی در آموزش و سنجش مهارت خواندن در زبان دوم یا خارجی دست خواهند یافت. به دلیل اهمیت مهارت خواندن در کسب دانش، معلمان نیز می‌توانند از این کتاب جهت رفع نیازهای خود استفاده کنند. اهمیت این کتاب در ایجاد پیوند بین مسائل نظری و روشی مربوط به مهارت خواندن است.

مطابق اهداف سه گانه کتاب، محتوای کتاب در سه بخش تشریح، ارائه مثال و کاربرد طراحی شده است. بخش اول کتاب شامل ۴ فصل می‌شود. فصل ۲ پیشینه تحقیق روش درون‌گرایی را ارائه می‌کند. فصل ۳ به بررسی روش‌های کیفی تحقیقات خواندن در زبان دوم نیز می‌پردازد. فصل ۴ مبانی نظری برون‌فکنی اندیشه را تشریح می‌کند. فصل ۵ مربوط به مبانی نظری خواندن در زبان دوم است. فصل ۶ مباحثی مهم در ملاحظات روش‌شناختی برون‌فکنی اندیشه ارائه می‌کند. فصل ۷ نمونه‌هایی از واکاوی داده‌های برون‌فکنی اندیشه در مبحث خواندن زبان خارجی را ارائه می‌دهد. فصل‌های بعدی کتاب بیشتر به تشریح پیاده‌سازی روش برون‌فکنی اندیشه در فعالیت خواندن می‌پردازد. در فصل ۸ تحلیل گام به گام مهارت خواندن ارائه و مدل تحلیل فرآیند خواندن معرفی می‌شود. فصل ۹ به نحوه استفاده از برون‌فکنی اندیشه در سنجش آزمون خواندن در زبان خارجی می‌پردازد. و فصل ۱۰ راهکارها و نمونه‌هایی از برون‌فکنی اندیشه در آموزش خواندن و درک مطلب زبان خارجی ارائه می‌کند.

در پایان بر خود فرض می‌دانم که از کلبه دوستان و همکارانی که در شکل‌گیری این اثر نقش داشته‌اند تشکر نمایم به ویژه از ارزیابان فرهیخته‌ای که نظرات ارزشمند آنان در این اثر به کار گرفته شد. از معاون محترم پژوهشی دانشگاه و مدیر محترم پژوهشی دانشگاه صمیمانه سپاسگزارم. از جناب آقای دکتر ضرغام قبانچی که با نظرات مفید و سازنده خود تأثیری مهمی در اصلاحات نسخه اولیه این کتاب داشته نیز قدردانی می‌کنم. همچنین از کارشناس محترم پژوهشی دانشگاه جناب آقای قندهاری که دلسوزانه و متعهدانه پیگیر امور چاپ و انتشار کتاب بوده‌اند صمیمانه تشکر می‌کنم و در پایان از دوست عزیز و دانشمند برجسته دانشگاه دولتی فلوریدا پروفسور آندرس اریکسون که با در اختیار گذاشتن اندوخته‌های علمی خود به هنگام اقامت اینجانب در آمریکا سهم بسزایی در این اثر داشته است سپاسگزارم.